Вінницький державний
педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія

Педагогіка і психологія

ВИПУСК 28 2009

УДК 371+15
ББК 74.00+88.40+88.840

Н 34

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія: Педагогіка і психологія
№ 28 · 2009 р.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського від 27 травня 2009 р. (протокол №11)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

М.І. Сметанський – *доктор педагогічних наук, професор (головний редактор)*
В.І. Шахов – *доктор педагогічних наук, професор (заст. головного редактора)*
Г.С. Тарасенко – *доктор педагогічних наук, професор*
Н.Г. Ничкало – *доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПН України*
О.В. Сухомлинська – *доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПН України*
Г.О. Балл – *доктор психологічних наук, професор*
Б.А. Брилін – *доктор педагогічних наук, професор*
Р.С. Гуревич – *доктор педагогічних наук, професор*
Н.Є. Мойсеюк – *доктор педагогічних наук, професор*
М.В. Савчин – *доктор психологічних наук, професор*
О.Д. Сафін – *доктор психологічних наук, професор*
В.М. Галузяк – *кандидат психологічних наук, доцент*
М.І. Томчук – *доктор психологічних наук, професор*
О.В. Шестопалюк – *кандидат педагогічних наук, професор*

Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: // Зб. наук. праць. – Випуск 28 / Редкол.: М.І. Сметанський (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2009. – 414 с.

ISBN 966-527-543-2

Редактор: **І.М. Шеремет**
Комп'ютерний набір: **Н.Р. Опушко**
Верстка: **В.П. Король**

© Автори статей, 2009

Є.В. Громов
ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ НА РОЗВИТОК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ..... 152
О.В. Діденко
РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОСТІ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ..... 157
О.М. Ельбрехт
ІНОЗЕМНА МОВА В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 163
О.Ю. Загородна
АНАЛІЗ СТАНУ СФОРМОВАНОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ..... 166
Н.М. Зорька, Т.А. Потапова
ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ДРАМАТИЗАЦІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ..... 171
О.В. Кобилянський
ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ З БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ..... 175
М.Г. Коляда
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКОЮ..... 179
Н.О. Комарівська
ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ (НА МАТЕРІАЛІ КАЗКИ)..... 182
К. Костюченко
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНО-КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ..... 186
Р.А. Кравець
ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ..... 192
О.Д. Краєвська
КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЯК ФАКТОР ЇХ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ..... 195
С.М. Кустовський
ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ..... 199
Н.Л. Лазоренко
ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНИХ ВНЗ..... 202
О.В. Левчук
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕГРАЦІЇ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ У АГРАРНИХ ВНЗ..... 207
А.С. Марлова
СТИМУЛЮВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО РОБОТИ З ІНШОМОВНОЮ ФАХОВОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ..... 211
Л.В. Мельник
МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВНЗ..... 215

людей. Система педагогічних умов має вигляд ієрархії, що відображає зміст готовності до раціонально-критичного мислення як складного особистісного утворення, критерії готовності, зміст і структуру педагогічних умов, напрямки побудови потрібної моделі формування РКМ. Теоретично обґрунтовано, що забезпечення реалізації наведеної системи педагогічних умов згідно певної моделі навчання підвищить рівень професійної підготовки майбутніх учителів.

Література:

1. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.

2.Клустер Д. Что такое критическое мышление? // Критическое мышление и новые виды грамотности. – М.: ЦГЛ, 2005.– С. 5–13.

3. Костюченко К. Формування готовності майбутніх учителів до раціонально-критичного мислення Наукові записки. – Випуск 76. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: ТОВ «Імекс-ЛТД». – 2008. – С. 206 - 219.

4. Кушнір В. Особливості наукових поглядів на розвиток особистості вчителя//Соціальна психологія. - 2009. - №2(34) . - С. 13 -31.

5.Ліпман М. Значення філософії для демократії обговорення // Рідна школа. – 2001. – № 4(855). – С. 61 - 64.

6.Макаренко В., Туманцова О. Як опанувати технологію формування критичного мислення. – Х.: Основа 2008. – 93 с.

7. Повышение эффективности дидактической подготовки будущих учителей: Методические рекомендации/ Сост. Р.П. Скульский. – Киев, 1987. – 35 с.

8.Пометун О. Інтерактивні методики та системи навчання. – К., 2007. -112 с.

9.Посталюк Н. Творческий стиль деятельности. Педагогический аспект. – Казань: Издательство Казанского университета,1989. - 202с.

10.Тягло А., Воропай Т. Критическое мышление: Проблема мирового образования XXI века. – Харьков: Ун-т внутр. дел, 1999. – 285 с.

11.Халперн Д. Психология критического мышления. Мышление: введение, 2000 http://academy.odoportal.ru/documents/academ/bibl/education/supporting/2.1html

12. Шейко В., Кушнаренко Н. Організація та методика науково-дослідної діяльності: Підручник. – 2 – Те вид., перероб. І доп. – К.: Знання – Пресс, 2002. – 295 с.

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Р.А. Кравець

Актуальність проблеми. Дослідження природи наукової творчості і її розвитку є актуальною проблемою сьогодення, яка вимагає від педагогічної науки пошуку нових дидактичних шляхів формування творчого мислення студентів. Багато вчених бачать шлях розв'язання поставленої проблеми у зближенні методів і засобів навчання із методичними прийомами, у яких відображається творча діяльність викладача.

Вивчення одного і того ж навчального матеріалу можна здійснювати, застосовуючи різноманітні методи, засоби та організаційні форми. В залежності від дидактичної технології, яка застосовується, можна отримати неоднаковий розвиваючий і виховний ефект. Тому доцільно у навчально-виховному процесі застосовувати прогресивні методи активізації пізнавальної діяльності, які дозволять ввести студентів у процес творчого засвоєння знань і сприятимуть успішному формуванню творчого мислення. Якщо у викладанні навчального матеріалу обмежуватись лише традиційними прийомами і не створювати проблемних ситуацій, тоді потенційні розвиваючі можливості занять будуть використовуватися не в повному обсязі і продуктивність буде не на досить високому рівні.

Одним із головних інноваційних методів формування творчого мислення є метод проблемного навчання. Цей метод стимулює творчо-пошукову діяльність студентів під час

навчально-виховного процесу і дає вагомі результати спільної «співпраці» викладача і вихованців.

Метою статті є розкриття сутності проблемного навчання як одного з методів формування творчого мислення.

Основний зміст статті. Проблемне навчання виникло як спроба перебороти головний недолік традиційного навчання, яке експлуатує в основному пам'ять особистості («школа пам'яті») і фактично заперечує можливість її розумової активності [4, с.445].

Якщо у традиційних методах навчання спочатку викладається певна сума знань, а потім пропонуються тренувальні завдання для їх закріплення, то у проблемному навчанні студент спочатку постає перед проблемою, а знання відкриває самостійно або з допомогою викладача. *Не від знання до проблеми, а від проблеми до знання* – такий девіз проблемного навчання. Знання, отримане через проблемне навчання, принципово відрізняється від знання у готовому вигляді. Воно зберігає у собі сам спосіб його отримання, шлях руху до істини. Знання, отримане за допомогою проблемних методів, сприяє формуванню творчого мислення. Рішення проблемної ситуації – це завжди творчий акт, результатом якого є не тільки отримання певного знання, але й позитивне емоційне переживання успіху, відчуття задоволення. Бажання знову і знову переживати ці відчуття приводить до народження нових і розвитку наявних пізнавальних мотивів.

Звісно, для розуміння проблеми студентами необхідно опиратися на вже наявні знання, які можуть бути отримані як традиційними методами, так і в результаті проблемного навчання. Проблемне навчання також називають *розвиваючим*, тому що в його процесі студенти отримують не лише певні знання, але й підсилюють свої пізнавальні можливості і прагнення до творчої діяльності [6, с.205].

Проблемне навчання є дидактичною системою, яка ґрунтується на закономірностях творчого засвоєння знань і способів діяльності, охоплює поєднання прийомів і методів викладання та навчання, яким властиві основні риси наукового пошуку.

Під творчим засвоєнням знань і способів діяльності студентами мається на увазі: 1) самостійне перенесення знань і вмінь у нову ситуацію; 2) бачення нових проблем у знайомих стандартних умовах; 3) бачення структури об'єкта, який потрібно вивчити; 4) бачення нової функції знайомого об'єкта; 5) уміння бачити альтернативу рішення, альтернативу підходу до пошуку рішення;

6) уміння комбінувати раніше відомі способи рішення у новий спосіб; 7) уміння створювати оригінальний спосіб рішення при інших вже відомих.

Творче мислення вимагає оригінальності, уміння відмовитися від стереотипів і потребує власного бачення рішення того чи іншого завдання. Головна мета проблемного навчання – це навчити студентів самостійно здобувати знання та застосовувати їх у вирішенні нових пізнавальних і практичних завдань, а не отримувати знання у готовому вигляді та вирішувати завдання за зразком.

Головна ідея проблемного навчання: *навчальний матеріал засвоюється стійкіше і глибше, якщо студента зацікавити темою, що вивчається, і підтримувати його пізнавальний інтерес протягом усього заняття* [7, с.211–212].

Ядром проблемного навчання є пошук теми для створення проблемної ситуації, яка: 1) має передувати поясненню матеріалу, який студенти мають засвоїти [6, с.205]; 2) буде мати досить високий рівень складності, але доступний для рішення студентом; 3) буде викликати інтерес своїм змістом і потребою студента у її рішенні; 4) буде сприяти отриманню студентом нових знань, просуванню вперед у навчальній діяльності [3, с.14]. Проблемні ситуації мусять бути доступними для студентів, тобто орієнтовані на достатність знань та умінь, їхні пізнавальні можливості. Проблемна ситуація не виникає у двох випадках: 1) коли для рішення навчальної проблеми достатньо засвоєних раніше знань (не виникає інтелектуальної трудності); 2) коли рівень знань студентів недостатній для розуміння сутності поставленої перед ними навчальної проблеми.

Питання, які виникають у проблемній ситуації, та інформація, яку отримують студенти у результаті рішення навчальної проблеми, повинні бути значимими для студентів і знаходитися у руслі предмета, що вивчається [5, с.52].

Структурними елементами проблемного навчання є: 1) актуалізація вивченого матеріалу; 2) створення проблемної ситуації; 3) постановка навчальної проблеми; 4) створення проблемного завдання; 5) розумовий пошук і розв'язання проблеми (формування гіпотези, яка ґрунтується на припущеннях і уже відомих фактах; доведення гіпотези, аналіз можливих помилок, узагальнення); 6) перевірка рішення проблеми і повторення [7, с.212–213].

Основна трудність у проблемному навчанні – це підбір проблемних завдань, які повинні викликати інтерес у студентів, бути доступними для розуміння, бути одночасно і посильними, і не занадто тривіальними, давати предметне знання у відповідності з навчальними планами і програмами, розвивати професійне мислення [6, с.206].

Виділяють чотири рівні проблемного навчання: 1) викладач сам формулює проблему і вирішує її; 2) проблема ставиться викладачем, а вирішується спільно; 3) проблема формулюється викладачем, а вирішується самостійно студентами; 4) проблема формулюється і вирішується студентами [1, с.139].

Проблемне навчання є перехідним методом від виконавської до творчої діяльності. Воно може будуватися на матеріалі з історії науки або шляхом доказового розкриття сучасного способу розв'язання конкретної проблеми [2, с.164].

Висновок. Проблемне навчання є сучасною дидактичною системою, яка реалізується на практиці поєднанням навчання із науковим пошуком. Це рушійна сила формування та становлення самостійного творчого мислення студентів у процесі пізнавальної діяльності. оскільки засвоєння систематизованих знань і формування здібностей, інтересів студентів відбувається через виникнення діалектичних суперечностей. Важлива особливість пізнавальної діяльності особистості міститься в її творчому характері, в її направленості на відкриття, створення нового в об'єктивній дійсності.

Література:

1. Атанов Г.О. Теорія діяльнісного навчання. – К.: Кондор, 2007. – 186с.
2. Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. Педагогіка: Навчальний посібник. – Вінниця: «Книга-Вега», 2003. – 416с.
3. Дереклеева Н.И. Мастер-класс по развитию творческих способностей учащихся.– М.: 5 за знания. 2008. – 224с.
4. Морозов А.В., Чернилевский Д.В. Креативная педагогика и психология: Учебное пособие. – М.: Академический Проект, 2004.–560с.
5. Пидкасистый П.И. Организация учебно-познавательной деятельности студентов.– М.: Педагогическое общество России, 2005. – 144с.
6. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: От деятельности к личности. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 400с.
7. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе: Учеб. пособие для вузов.–М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002.– 437с.